

Instructie tool KoersVast

Waarom de Tool KoersVast?

Vaders en moeders met een licht verstandelijke beperking (LVB) en jonge kinderen staan voor flink wat uitdagingen. In deze gezinnen spelen vaak veel problemen op allerlei gebieden. Dat zij daar hulp bij nodig hebben is logisch. Als professional is het lastig om niet te veel in beslag genomen te worden door wat er ad hoc gebeurt en moet gebeuren. Het gevaar bestaat dat wat er werkelijk toe doet om gezinnen verder te helpen, uit zicht raakt. Deze tool is bedoeld om te helpen een goede koers uit te zetten en daaraan vast te houden.

Wat is de Tool KoersVast?

De tool KoersVast is een reflectietool en helpt je bij het verkrijgen en behouden van focus in de ondersteuning van ouders met een LVB, zodat je samen met hen kan (blijven) werken aan die dingen die er, niet alleen op dit moment, maar ook in de toekomst, het meest toe doen.

De tool KoersVast helpt je bij:

- De koers uitzetten: het onderzoeken waar de ondersteuning zich op zowel korte als lange termijn op moet richten, om tot duurzame verbeteringen te komen.
- Op koers blijven: wat er ook gebeurt, te blijven focussen op wat er echt toe doet.

Wie gebruikt de Tool KoersVast?

De Tool KoersVast is speciaal ontwikkeld voor professionals die (direct of indirect) ondersteuning bieden aan een ouder^[1] met een LVB (zoals bijvoorbeeld gezinsondersteuners, HouVast werkers, medewerkers van het sociale wijkteam, jeugdzorgwerkers of gedragswetenschappers). De tool is ook breder inzetbaar, bijvoorbeeld voor andere hulpverleningstrajecten.

Wanneer wordt de Tool KoersVast gebruikt?

Je kunt de tool KoersVast op verschillende momenten in een traject inzetten: om de koers uit te zetten (goede focus vinden) of om op koers te blijven (goede focus behouden).

De koers uitzetten

Mogelijke momenten om de tool te gebruiken:

- Voorafgaand aan de start van een traject. Bijvoorbeeld ter voorbereiding van een traject aan de hand van de al aanwezige informatie die je hebt, of in gesprek met de verwijzer om de opdracht en verwachtingen te verduidelijken.
- Voorafgaand aan een gesprek met de ouder over hoe het gaat in het gezin. Bijvoorbeeld om in beeld te krijgen: wat weet je al? Waar wil je meer over weten? Wat moet je vooral bespreken?
- Na een gesprek met een gezin. Bijvoorbeeld om te onderzoeken of alles scherp en duidelijk voor je is. Snap je hoe de situatie in elkaar zit en wat er moet gebeuren?
- Ter voorbereiding van je plan. Bijvoorbeeld in gesprek met de gedragsdeskundige of een collega of met de ouder om inzichtelijk te krijgen wat er moet gebeuren.

[1] In deze instructie wordt gesproken over de ouder. Waar 'ouder' staat kan echter ook 'ouders' gelezen worden. Waar 'hij' staat kan ook 'zij' gelezen worden.

Op koers blijven

Mogelijke momenten om de tool te gebruiken:

- Bij stagnatie, als je het gevoel hebt dat je niet verder komt met een gezin.
- Als je niet goed weet waar je mee bezig bent in een gezin.
- Ter voorbereiding van de evaluatie en het opstellen van een nieuw plan voor de komende periode.
- Bij de overdracht van een casus aan een andere collega.

Waar bestaat de tool KoersVast uit?

De Tool KoersVast bestaat uit:

- 1 poster met reflectievragen
- 1 poster voor antwoordmogelijkheden

Hoe wordt de tool KoersVast gebruikt?

Je kunt de tool KoersVast op twee manieren gebruiken: individueel of met collega's of met de ouder.

Met jezelf, de gedragswetenschapper, een collega of het team

Vorbereiding

- 1) Zorg dat je de informatie over de casus die je wil uitpluizen bij de hand hebt (dossier, rapportages, gezinsplan).
- 2) Zorg ervoor dat je de poster met reflectievragen en de poster met antwoordmogelijkheden bij de hand hebt. De inbrenger heeft de poster met antwoordmogelijkheden voor zich. De persoon die de vragen stelt (jezelf, de gedragswetenschapper, of je collega) heeft de poster met reflectievragen voor zich. Wanneer je de casus bespreekt in teamverband, dan kan je ervoor kiezen om de poster op een flap-over te plakken (of de weg van de poster op een flap-over in het groot over te tekenen).

Aan de slag

- 3) Vertel in het kort (3 minuten) de kern van de casus en de reden waarom je op de casus wil reflecteren (zie: wanneer wordt de tool KoersVast gebruikt).

- 4) Doorloop één voor één de vragen die op de poster met reflectievragen staan. Werk hierbij van beneden (de beginsituatie) naar boven (de gewenste situatie), maar spring ook heen en weer als dat nodig blijkt. Laat de vragen je uitdagen om met nieuwe of andere ogen naar de casus te kijken. Denk net even wat langer na: is dit echt zo, weet ik het zeker?

- 4a) Is het antwoord op de vraag ja?

- Denk net even wat langer na: is dit echt zo, weet ik het zeker? Wat maakt dat je ja zegt? Blijft het bij een ja?
- Ga door naar de volgende vraag.

4b) Is het antwoord op de vraag nee?

- Neem de tijd en onderzoek je antwoord. Wat maakt dat je nee zegt? Bekijk de aanvullende vragen om te onderzoeken wat het een nee maakt.
- Sta stil bij wat de nee betekent voor het uitzetten en/of het behouden van de koers in het traject.
- Ga op zoek naar wat je kan doen om scherper op de koers te zijn. Voorbeeldvragen die kunnen helpen om de sleutel tot verandering te vinden zijn:
 - Wat is er nodig om van de nee een ja te maken?
 - Hoe kunnen we dat bereiken?
 - Welke eerste stap ga je hierin nemen?

5) Ga door naar de volgende vraag.

Afsluiting

6) Als je alle vragen hebt doorlopen, sta stil bij wat je hebt opgeschreven en bedenk: kan ik hiermee verder? Ja? Aan de slag! Nee? Wat is nu voor jou nodig? Bedenk ook of het nuttig is om de tool met de ouder te gebruiken. Wat zou dat opleveren? Overweeg de voor- en nadelen.

Met de ouder

Vorbereiding

1) Als je de tool zelf of met collega's hebt gebruikt, kun je bedenken dat het zinnig is de tool ook met de ouder te gebruiken. Bedenk waarom je met de ouder de Tool KoersVast wil inzetten en welke vragen je met de ouder wil bespreken. Niet alle vragen hoeven gesteld worden. Stel alleen die vragen aan de ouder die kunnen helpen bij het uitzetten van de koers en/of vasthouden van de koers.

2) Wees je ervan bewust dat de vragen moeilijke vragen zijn. Het vraagt om openheid en kwetsbaarheid. Wees in het gesprek uitnodigend en creëer een sfeer waarin de ouder zich uitgenodigd voelt om informatie te delen. Hierbij geldt het principe:

- Ieder antwoord is goed,
- Ieder verhaal heeft verschillende perspectieven, allen even waar.
- Ga niet over een antwoord in discussie. Ontvang en wees nieuwsgierig naar het antwoord.

Aan de slag

3) Introduceer de tool KoersVast. Leg hierbij aan de ouder uit wat je met de ouder wil gaan doen en waarom. Vraag of de ouder open staat om dit met je te doen.

4) Leg de poster met antwoordvragen neer op tafel zodat de ouder deze kan zien. Stel de vragen aan de ouder die je hebt geselecteerd naar aanleiding van je eigen reflectie op de casus.

5) Ga met de ouder in gesprek over de vragen die je wil stellen. Reageer op dat wat de ouder vertelt neutraal en bekrachtigend.

5a) Is het antwoord op de vraag ja?

- Denk net even wat langer na: is dit echt zo, weten we het zeker? Wat maakt dat we ja zeggen? Blijft het bij een ja?
- Ga door naar de volgende vraag.

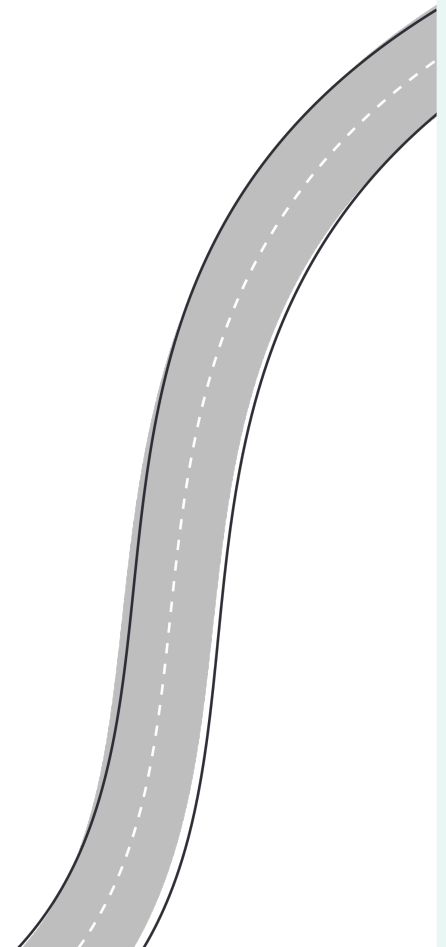
5b) Is het antwoord op de vraag nee?

- Neem de tijd en onderzoek het antwoord. Wat maakt dat we nee zeggen? Bekijk de aanvullende vragen om te onderzoeken wat het een nee maakt.
- Sta stil bij wat de nee betekent voor het uitzetten en/of het behouden van de koers in het traject.
- Ga op zoek naar wat we kunnen doen om scherper op de koers te zijn. Voorbeeldvragen die kunnen helpen om de sleutel tot verandering te vinden zijn:
 - Wat is er nodig om van de nee een ja te maken?
 - Hoe kunnen we dat bereiken?
 - Welke eerste stap gaan we hierin nemen?

Afsluiting

6) Bedank de ouder voor zijn inzet en het samen puzzelen. Bespreek welke stappen jullie gaan nemen.

7) Sta zelf na het gesprek stil bij wat je hebt gehoord en besproken. Kan je hiermee verder? Ja? Aan de slag! Nee? Wat heb je nodig?

Bijlagen KoersVast

Hoofdvragen	Verdiepende vragen
Beginsituatie:	
1. Kunnen we met elkaar aan de slag? Kern van deze vraag is: Wil en kan iedereen met de opdracht aan de slag? Toelichting op de vraag Om aan de slag te kunnen moeten de verwachtingen van hulpverleners, verwijzers en ouders met elkaar overeenkomen. Het is belangrijk om tot een gedeeld beeld te hebben van wat de bedoeling is van de hulp die wordt ingezet. Ook is het belangrijk dat duidelijk is, wie wat voor het gezin betekenen kan. Je kan alleen je werk goed uitvoeren, als je een opdracht hebt die past bij wat je kan bieden. Als er geen helderheid is over het vertrekpunt en over de verwachtingen, is het moeilijker een goede koers uit te stippelen.	- Is voor iedereen duidelijk waarvoor hulp ingezet wordt? - Is het voor iedereen duidelijk wat je komt doen in het gezin? - Heeft iedereen hetzelfde voor ogen met de bedoeling van jouw betrokkenheid?
2. Vertrouwen we elkaar? Kern van de vraag: Is er sprake van voldoende vertrouwen? Toelichting op de vraag Ouders met een LVB zijn niet altijd makkelijk te bereiken voor hulpverlening. Er is veel wantrouwen tegen hulpverlening. Vertrouwen kan ontstaan als er tijd en rust is om een band op te bouwen en als de hulpverlening niet te snel opgeeft. Tijd en rust zijn nodig om elkaar te leren kennen, zodat ouders problemen durven delen en hulpverleners echt gaan snappen hoe zorgen zijn ontstaan. Er moet bij zowel ouders als bij de hulpverlener vertrouwen zijn dat de situatie in de loop van de tijd kan veranderen.	- Kan er eerlijk gesproken worden over alles wat wel en niet goed gaat? - Gelooft iedereen dat de situatie veranderen kan?

Huidige situatie	
3. Hebben we alle zorgen in beeld? Kern van de vraag: Liggen alle zorgen op tafel? Toelichting op de vraag Zowel de zorgen die er zijn, als wat met de hulpverlening bereikt zou moeten worden, blijven vaak vaag en weinig concreet. Om ervoor te zorgen dat in de toekomst de zorgen geen zorgen meer zijn, is het van groot belang deze samen met ouders te kunnen onderzoeken. Een eerste stap hierin is dat ook echt de zorgen in beeld zijn.	- Is voor iedereen duidelijk wat zorgelijk is en wat moet veranderen? - Is duidelijk waarom het niet eerder is gelukt om de opvoedsituatie op orde te krijgen?
4. Snappen we waarom het gaat zoals het gaat? Kern van de vraag: Snappen we waarom de gezinssituatie is zoals deze is? Toelichting op de vraag Als we de gezinssituatie willen begrijpen is het belangrijk te weten waar het gezin 'vandaan' komt. Hoe is het gezin in de huidige situatie gekomen? Wanneer we tijdens het informatie verzamelen uitsluitend aandacht besteden aan zorgelijk gedrag, of aan gedrag waar het gezin zelf of anderen last van hebben, dan hebben we vooral focus op dingen die aan de oppervlakte liggen. Om te snappen waarom het gaat zoals het gaat, is het eveneens belangrijk om te onderzoeken welke factoren (die niet aan het oppervlakte liggen) het opvoeden voor ouders moeilijker maken.	- . Weten we wat het gezin heeft doorstaan? - Weten we waarom het (nog) niet lukt om de problemen op te lossen? - Weten we wat het extra lastig maakt? - Snappen we voor welk probleem het huidige (zorgelijke) gedrag een begrijpelijke oplossing is?
5. Weten we wat nodig is om te veranderen? Kern van de vraag: Weten we wat het gezin nodig heeft voor een blijvende verandering? Toelichting op de vraag Wanneer we zicht hebben op de huidige situatie en echt snappen waarom het in het gezin gaat zoals het gaat, kan gekeken worden welke interventies nodig zijn om toe te werken naar een situatie waarin iedereen tevreden is. Deze interventies kunnen zich richten op het versterken en/of aanleren van opvoedvaardigheden maar ook op factoren van invloed op de gezinssituatie.	- Is voor iedereen duidelijk waarom we doen wat we doen? - Weten we welke opvoedvaardigheden we, nu en later, moeten versterken? - Merken we of dat wat we nu doen, daadwerkelijk helpt om de situatie te veranderen?

Gewenste situatie	
6. Weten we wanneer iedereen tevreden is? Kern van de vraag: Is duidelijk hoe de situatie er uitziet wanneer iedereen tevreden is? Toelichting op de vraag Het hebben van een duidelijk perspectief dat aansluit bij de verwachtingen, is van groot belang zodat iedereen weet waarnaar toegewerkt wordt. Aan de hand van het perspectief kan samen gedurende het traject getoetst worden of we nog bezig zijn met dat wat ertoe doet.	- Hebben we duidelijk hoe het eruit ziet wanneer de zorgen geen zorgen meer zijn?